

Polskie Towarzystwo Fenomenologiczne
we współpracy z
Instytutem Filozofii i Socjologii PAN

zapraszają do udziału w cyklicznym seminarium „Czytanie...”.

Podczas spotkań w semestrze letnim 2021/2022 będzie to:

Czytanie Kanta przez Husserla.

Pierwsze spotkanie odbędzie się **28 lutego (poniedziałek) 2022 r. o godz. 17.30 na platformie Zoom (szczegóły poniżej).**

Polskie Towarzystwo Fenomenologiczne oraz Instytut Filozofii i Socjologii PAN zapraszają na seminarium organizowane w ramach cyklu *Czytanie...*, które poświęcone jest studium dzieł przedstawicieli ruchu fenomenologicznego, jak również prac myślicieli inspirujących się fenomenologią oraz tych, którzy korzystali jedynie z fenomenologii jako metody badań. W semestrze letnim 2021/2021 proponujemy fenomenologiczną lekturę wybranych tekstów Immanuela Kanta, którą z perspektywy fenomenologii Husserla poprowadzi prof. dr hab. Piotr Łaciak (UŚ).

Najistotniejszą funkcją filozofii, wyróżniającą poznanie filozoficzne spośród innych typów poznania, funkcją wspólną zarówno dla filozofii zorientowanej maksymalistycznie, jak i minimalistycznie, jest jej funkcja krytyczna, a krytycyzm jako postawa *sensu stricte* filozoficzna kulminuje w transcendentalizmie Kanta. Według myśliciela z Królewca krytycyzm stanowi trzecie stadium filozofii, odróżnione od dwóch innych jej stadiów: dogmatyzmu i sceptycyzmu; jako taki, jest rozumiany jako maksyma nieufności w stosunku do wszelkich sądów generowanych przez dogmatyzm i sceptycyzm, to znaczy sądów uznawanych za prawdziwe przed określeniem podstaw ich możliwości, a ściślej – maksyma zawieszania (*epoché*) prawdziwości takich sądów do czasu odnalezienia racji, na której się opierają.

Celem seminarium jest wykazanie, że odczytanie krytyki poznania Kanta w perspektywie fenomenologii Husserla, po pierwsze, doprowadza do powtórzenia (w sensie Heideggerowskim) podstawowych problemów takiej krytyki, polegającego na odsłonięciu ich dotychczas ukrytych, źródłowych możliwości; po drugie, ujawnia niedostrzeżone przez komentatorów związki fenomenologii transcendentalnej z Kantowskim krytycyzmem; po trzecie, poprzez odwrócenie perspektywy historycznofilozoficznej rzuca światło na samą koncepcję krytyki poznania Kanta dzięki możliwości jej fenomenologicznej interpretacji, skutkując tym samym wykazaniem zasadniczej analogii między Kantem i Husserlem w kwestiach, w których jej dotychczas nie zauważono, to znaczy w kwestiach krytyki poznania i *epoché*, idealizmu transcendentalnego, Ja transcendentalnego, przedmiotu poznania i antynaturalizmu. Sama krytyka poznania nie poszerza naszej wiedzy, lecz polega na oczyszczeniu naszej świadomości i wyzwoleniu jej od różnorodnych przesądów. Kształtowanie postawy krytycznej polega tym samym na uwalnianiu świadomości poznającej od przesądów przesłaniających obraz rzeczywistości, przesądów absolutyzujących jakiś jeden aspekt poznania, a uwalnianie to implikuje zmianę perspektywy widzenia przedmiotu i zbliża nas do obiektywności. Zarówno według Kanta, jak i Husserla nasze poznanie nie jest nigdy poznaniem wszechstronnym, lecz wielostronnym, perspektywicznym, aspektowym, a dogmatyzacja jakiegóż jednej perspektywy w prostej linii prowadzi do przesądów, ponieważ oznacza bezprawne uznanie tego, co tymczasowe, za to, co ostateczne, tego, co relatywne, za to, co absolutne, tego, co partykularne, za to, co uniwersalne. Jeżeli chodzi o krytykę przesądów, to według Kanta przesądami wszelkich przesądów są dogmatyzm jako nieograniczone zaufanie rozumu do samego siebie bez uprzedniej krytyki jego możliwości i

sceptycyzm jako bezgraniczny brak zaufania w odniesieniu do rozumu również przed podjęciem takiej krytyki. Natomiast Husserl za zasadniczy przesąd uznaje naturalizm rozumiany jako nieograniczone zaufanie do poznania naturalnego i nauk pozytywnych, zaufanie sprzyjające absolutyzacji naturalnej rzeczywistości i prowadzące do zaślepienia zabobonem faktu empirystycznego światopoglądu, tak że fenomenologia transcendentálna stanowi przekształcenie krytycyzmu z poziomu rozumu na poziom nastawienia naturalnego i nauk wyrosłych z tego nastawienia, przy czym fenomenologiczna krytyka naturalnego poznania naukowego nie przekreśla tego poznania, lecz wytycza mu granicę, pozbawiając naturalistycznej naiwności. Kantowska krytyka poznania odczytana w perspektywie fenomenologii transcendentálnej ma uniwersalny charakter, obejmując zarówno poznanie przednaukowe, jak i filozoficzne oraz naukowe, a odparcie dogmatycznej, sceptycznej i naturalistycznej interpretacji wartości poznania uwalnia je od niewłaściwego rozumienia, wypaczającego jego sens i doprowadzającego w szczególności do pozytywistycznej ideologizacji nauk naturalnych.

Punktem docelowym seminarium jest wykazanie, że Husserl, podobnie jak Kant, nie ulega innemu przesądowi, który Nicolai Hartmann nazywa przesądem korelatywowym, skutkującym redukcją wszystkiego, co jest, do bycia przedmiotem dla świadomości, to znaczy odmawiającym wszelkiemu przedmiotowi samoistnego istnienia i utożsamiającym go z obiektem czysto intencjonalnym, jako że sama redukcja transcendentálno-fenomenologiczna odsłania wprawdzie zakrytą w nastawieniu naturalnym korelację zachodzącą między świadomością i światem, ale tej korelacji nie można wydedukować z istoty świadomości i jest ona zawsze korelacją tylko częściową. Husserl, analogicznie do Kanta, akcentuje bowiem zasadniczą nieadekwatność doświadczenia świata, twierdząc, że świat zawsze przekracza sferę aktualnie doświadczającej świadomości i zawiera w stosunku do niej irracjonalną resztę. Destrukcja przesądu korelatywowego w odniesieniu do fenomenologii Husserlowskiej oznacza w istocie odrzucenie czysto teoriopoznawczej interpretacji fenomenologii, zamykającej ją na wszelką problematykę metafizyczną, i jako taka odsłania możliwość zasadniczej analogii między Kantem i Husserlem w kwestii nowego ugruntowania metafizyki.

Przygotował: Piotr Łaciak

Tematy i lista lektur, które będą omawiane podczas kolejnych spotkań:

- 1. Kant jako protoplasta krytycyzmu.** Literatura źródłowa: I. Kant, *Krytyka czystego rozumu*, tłum. R. Ingarden, Wydawnictwo ANTYK, Kęty 2001, B 24–30, B 779–781, B 868–874 (Numery stron *Krytyki czystego rozumu* są podawane według numeracji wydań oryginalnych: A i B, zaznaczonej również na marginesach polskiego przekładu); I. Kant, *Logika. Podręcznik do wykładów*, tłum. A. Banaszkiewicz, słowo/obraz terytoria, Gdańsk 2005, s. 87–108, I. Kant, *Encyklopedia filozoficzna wraz z wyborem uwag o metafizyce i listów z lat 1769-1781*, tłum. A. Banaszkiewicz, Aureus, Kraków 2003, s. 53–61.
- 2. Idea krytyki poznania w fenomenologii Husserla.** Literatura źródłowa: E. Husserl, *Idea fenomenologii. Pięć wykładów*, tłum. J. Sidorek, PWN, Warszawa 1990, s. 26–52 (Wykład I i II); E. Husserl, *Idee czystej fenomenologii i fenomenologicznej filozofii. Księga pierwsza*, tłum. D. Gierulanka, PWN, Warszawa 1975, s. 88–94 (§ 31–32), s. 187–189 (§ 62).
- 3. Idealistyczne implikacje krytyki poznania Kanta i Husserla.** Literatura źródłowa: I. Kant, *Krytyka czystego rozumu*, op. cit., B 274–279; I. Kant, *Prolegomena do wszelkiej przyszłej metafizyki, która będzie mogła wystąpić jako nauka*, tłum. B. Bornstein, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1993, s. 188–199 (Dodatek: *Przykład sądu o Krytyce przed jej zbadaniem*); E. Husserl, *Idee czystej fenomenologii i fenomenologicznej filozofii*, op. cit., s. 170–172 (§ 55); E. Husserl, *Medytacje kartezjańskie*, tłum. Andrzej Wajs, PWN, Warszawa 1982, s. 119–129 (§ 40, 41).
- 4. Możliwość transcendentualno-egologicznej interpretacji transcendentualnej jedności apercpepcji jako najwyższej zasady filozofii Kanta.** Literatura źródłowa: I. Kant, *Krytyka czystego rozumu*, op. cit., B 130–152, B 415–431. Lektura uzupełniająca traktowana jako komentarz: Piotr Łaciak, *Kant a problem faktycznego istnienia „Ja myślę”*. *Próba analizy transcendentualno-egologicznej*, „Studia z Historii Filozofii” 2017, nr 2(8), s. 121–140 (tekst dostępny online).
- 5. Transcendentualno-egologiczna struktura świadomości w ujęciu Husserla.** Literatura źródłowa: E. Husserl, *Idee czystej fenomenologii i fenomenologicznej filozofii*, op. cit., s. 174–176 (§ 57), s. 251–266 (§ 80–84); E. Husserl, *Logika formalna i logika transcendentualna. Próba krytyki rozumu logicznego*, tłum. G. Sowinski, Wydawnictwo IFiS

PAN, Warszawa 2011, s. 225–239 (§ 94–97). Lektura uzupełniająca traktowana jako komentarz: J. Tischner, *Ja transcendentalne w filozofii Edmunda Husserla*, (w:) tenże, *Studia z filozofii świadomości*, oprac. A. Węgrzecki, Kraków 2006, s. 3–127.

6. Spór o przedmiot poznania: Kant a Husserl. Zjawisko, przedmiot transcendentalny, rzecz sama w sobie, sens noematyczny, noematyczny „przedmiot po prostu”. Literatura źródłowa: I. Kant, *Krytyka czystego rozumu*, op. cit. A 247–253, B 306–312, B 521–525; E. Husserl: *Idee czystej fenomenologii i fenomenologicznej filozofii*, op. cit., s. 419–432 (§128–132). Lektura uzupełniająca traktowana jako komentarz: P. Łaciak, *Przesąd korelatywistyczny a fenomenologia Husserla*, „Przegląd Filozoficzny – Nowa Seria”, R. 28: 2019, Nr 1 (109), s. 115–130 (tekst dostępny online).

7. Antynaturalistyczne aspekty krytyki poznania Kanta w świetle krytyki naturalizmu Husserla. Literatura źródłowa: I. Kant, „Powszechna historia naturalna i teoria nieba”, tłum. Translatorium Filozofii Niemieckiej Instytutu Filozofii UMK pod kierunkiem Mirosława Żelaznego w składzie: Tomasz Kupś, Rafał Michalski, Mirosław Żelazny, (w:) Immanuel Kant, *Dzieła Zebrane*, t. 1: *Pisma przedkrytyczne*, red. M. Jankowski, T. Kupś, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2010, s. 201–208; I. Kant, *Krytyka władzy sądzenia*, tłum. J. Gałęcki, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004, s. 24–35 (*Wstęp IV–V*); E. Husserl, *Idee czystej fenomenologii i fenomenologicznej filozofii*, op. cit., s. 56–79 (§18–26); E. Husserl, *Kryzys nauk europejskich i fenomenologia transcendentalna*, tłum. S. Walczewska, Wydawnictwo Rolewski, Toruń 1999, s. 98–109 (§25–27).

Piotr Łaciak - profesor w Instytucie Filozofii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Przedmiotem jego badań jest krytycyzm w ramach filozofii transcendentalnej, zwłaszcza filozofii Kanta i fenomenologii Husserla, ze szczególnym uwzględnieniem możliwości zbudowania metafizyki krytycznej w fenomenologii transcendentalnej. Jest autorem trzech książek: *Wczesny Derrida. Dekonstrukcja fenomenologii* (Kraków 2001); *Struktura i rodzaje poznania „a priori” w rozumieniu Kanta i Husserla* (Katowice 2003); *Anonimowość jako granica poznania w fenomenologii Edmunda Husserla* (Katowice 2012). W latach 2005–2015 był redaktorem naczelnym wydawnictwa ciągłego „Folia Philosophica”. Jest laureatem głównej nagrody w pierwszym konkursie Polskiego Towarzystwa Fenomenologicznego na najlepszą książkę polskiego autora z dziedziny fenomenologii w latach 2002–2005.

Podczas pierwszego spotkania omawiać będziemy teksty wskazane w punkcie pierwszym.

Seminarium trwa 3 godziny zegarowe i odbywać się będzie średnio co dwa tygodnie. Ze względu na odbywające się w tym samym czasie inne wydarzenie, które obsługuje zoom, w kolejnych tygodniach seminarium rozpoczynać się będzie albo o godz. 17.00 albo o 17.30 (będzie to ustalane w toku spotkań).

Celem cyklicznego seminarium *Czytanie...* jest nie tylko popularyzacja fenomenologii, ale także próba integracji środowiska akademickiego i włączenie do prac młodych adeptów fenomenologii. Z tego powodu seminarium jest otwarte na wszystkie zainteresowane osoby, zarówno na studentów, doktorantów, jak i na doświadczonych badaczy. Ze względu na pandemię, w trosce o zdrowie uczestników, zdecydowaliśmy się, podobnie jak w poprzedniej edycji, na przeprowadzenie spotkań drogą online.

Udział w webinarze będzie możliwy dzięki rejestracji na czacie. W tym celu bardzo proszę o wysłanie najpóźniej do dnia **25 lutego 2022 do godz. 15.00** maila z prośbą o wzięcie udziału w spotkaniu na adres: publicrelations@ifispan.edu.pl. W odpowiedzi uczestnik otrzyma link do rejestracji na platformie zoom.

Kontakt:

Dr hab. Daniel Roland Sobota, prof. IFiS PAN

e-mail: dsobota@ifispan.waw.pl

tel. 502618470